

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת ויצא תש"פ

אגדה באלה הדברים רבה, ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאלי והביאו לפניו וקרא לו שם זה, ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, ועל שם שלוהו במתנות, קראו לוי.

וצריך ביאור מפני מה באמת לא ניתן ללוי שמו ע"י אביו ואמו, כפי שהיה אצל שאר הבנים. עוד צריך ביאור לשם מה היה צריך שיבא לוי לפני הקב"ה.

עוד צריך ביאור מהו הענין שיהיה שמו נקרא על שם שזכה בכ"ד מתנות כהונה. גם צריך ביאור מה שאמרו שליוהו במתנות, וצריך ביאור איזה תורת לוויה יש במתנות, ואיזה דבר המתנות מלווין.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל פ"ג הי"ב כתב ז"ל ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובכיותה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות את דרכי הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטיו ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברוך ה' חלו, והוא ברוך הוא זיכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך.

ומבואר דשבט לוי חל בו תורת הבדלה, שנעשה מובדל משאר ישראל, בשביל לעבוד את ה' ולשרתו.

מעתה יש לבאר, דלשם הבדלה זו הובא לוי לפני הקב"ה דבזה שבא לפני הקב"ה, בזה חלה ההבדלה, ועל ידי שהובא לפני הקב"ה נעשה מובדל לעבודת ה' ושירותו.

ויש לומר דכיון שהובדל להיות עובד ומשרת ה', לכן אין שמו מסור ביד אביו ואמו לקרותו. וזהו מצונו בפרשת וזאת הברכה דנאמר על לוי 'האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו'.

ולפי זה יש לבאר למה נקרא שמו על שם זכיותו בכ"ד מתנות כהונה, דהרי הזכיה בכ"ד מתנות כהונה, אינה זכיה בעלמא, אלא היא זכיה מכה מה שהובדלו הלוויים לעבוד את ה' ולשרתו, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף דבריו, שאין הלוויים זוכין בכח גופן, אלא הקב"ה זוכה להם, והכ"ד מתנות כהונה, הם הם מהדברים שזכה להם הקב"ה, ונמצא דהכ"ד מתנות כהונה, אינם שכר בעלמא, אלא הם מעצם הענין שהובדלו, דבכלל ההבדלה הוא הענין שאינם זוכים לעצמם, אלא הקב"ה זכה להם, ועל כן מיד כשהבדילו, זיכה לו כ"ד מתנות כהונה לפרנסתו.

אשר לפי זה נמצא דהכ"ד מתנות כהונה, הם תולדה מההבדלה, דבתולדה ממה שהובדלו הלוויים, היה צריך לזכות להם כ"ד מתנות כהונה, וא"כ מבואר היטב דהכ"ד מתנות כהונה נחשבים לוויה, דהם נלוין למי שהובדל, דמכיון שהובדל, צריך ללוותו במתנות.

אכן יש ה' במקום הזה ואנוכי לא ידעתי וגו'. (כ"ח, ט"ז).

וכתב רש"י, שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה. צריך ביאור מה שאמר יעקב שלא ידע, והרי בא במיוחד להתפלל שם, וכמו שאמרו חז"ל, שכשבא יעקב לחרן, אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר. ונראה לבאר בזה, דשתי עניינים יש כאן, דענין אחד הוא שהמקום, הוא מקום תפילה, כיון שהוא מקום שהתפללו בו אבותיו, וזה אכן ידע יעקב אבינו, ולכן יהב דעתיה למהדר, ועוד יש ענין נוסף, שהמקום הוא בית אלוקים ושער השמים, ומכה זה יש במקום קדושה, והוא נעשה למקום קדוש.

והנה בגמ' בפסחים דף פ"ח ע"א איתא, דאברהם קראו הר, שנאמר, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, יצחק קראו שדה, שנאמר, ויצא יצחק לשוח בשדה, יעקב קראו בית, שנאמר, ויקרא את שם ההוא בית אל, ולכן הכתוב בישעיה (ב', ג') קורא לבית המקדש, 'בית אלוקי יעקב', דיעקב הוא שקראו בית. ומבואר דרק יעקב הוא הדידש ענין זה שהמקום הוא בית, וענין בית הוא כמו שכתב רש"י שם, 'שקראו בית, מקום מיושב', כלומר דהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ושם הוא מקום החיבור של קודשא בריך הוא וישראל, ודבר זה נתחדש אצל יעקב אבינו שקראו בית. וכל ענין דבר זה נתחדש אצל יעקב רק עכשיו שניצב עליו ה', וכמבואר שרק אחר שהקיין משנתו קראו בית, כמו שכתוב בפסוק י"ט, 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', שמוזה הביאה הגמ' שיעקב קראו בית, הרי דרק במעשה זה של החלום, הוא דנקרא בית.

ומעתה נראה לומר, דכל מה דהמקום הוא 'מקום קדוש', הוא רק מחמת שהוא בית אלוקים, והוא מקום קבוע להשראת השכינה, דבזה שהוא מקום מיושב וקבוע להשראת השכינה, נעשה המקום למקום קדוש, וזהו עצם הקדושה, שהוא מקום שיש בו השראת השכינה, ובזה הוא 'בית אלוקים'.

אשר לפי זה יש לבאר, דמה שאמר יעקב 'ואנוכי לא ידעתי', הוא על ענין זה שזהו מקום קבוע להשראת השכינה, וכמו שאמר 'אין זה כי אם בית אלוקים', דרק עכשיו נודע לו שהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ולא רק מקום תפילה, ומיד קראו בית, דעד עכשיו לא ידע שמקום זה הוא בגדר 'בית', וכיון שהוא מקום קדוש, ממילא יש בו קדושת מקום, וזהו שאמר יעקב שאילו ידע לא היה ישן.

על כן קרא שמו לוי. (כ"ט, ל"ד).

וכתב רש"י, ככולם כתיב ותקרא, וזה כתוב בו קרא, ויש מדרש

וכתב רש"י, שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה. צריך ביאור מה שאמר יעקב שלא ידע, והרי בא במיוחד להתפלל שם, וכמו שאמרו חז"ל, שכשבא יעקב לחרן, אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר. ונראה לבאר בזה, דשתי עניינים יש כאן, דענין אחד הוא שהמקום, הוא מקום תפילה, כיון שהוא מקום שהתפללו בו אבותיו, וזה אכן ידע יעקב אבינו, ולכן יהב דעתיה למהדר, ועוד יש ענין נוסף, שהמקום הוא בית אלוקים ושער השמים, ומכה זה יש במקום קדושה, והוא נעשה למקום קדוש.

והנה בגמ' בפסחים דף פ"ח ע"א איתא, דאברהם קראו הר, שנאמר, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, יצחק קראו שדה, שנאמר, ויצא יצחק לשוח בשדה, יעקב קראו בית, שנאמר, ויקרא את שם ההוא בית אל, ולכן הכתוב בישעיה (ב', ג') קורא לבית המקדש, 'בית אלוקי יעקב', דיעקב הוא שקראו בית. ומבואר דרק יעקב הוא הדידש ענין זה שהמקום הוא בית, וענין בית הוא כמו שכתב רש"י שם, 'שקראו בית, מקום מיושב', כלומר דהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ושם הוא מקום החיבור של קודשא בריך הוא וישראל, ודבר זה נתחדש אצל יעקב אבינו שקראו בית. וכל ענין דבר זה נתחדש אצל יעקב רק עכשיו שניצב עליו ה', וכמבואר שרק אחר שהקיין משנתו קראו בית, כמו שכתוב בפסוק י"ט, 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', שמוזה הביאה הגמ' שיעקב קראו בית, הרי דרק במעשה זה של החלום, הוא דנקרא בית.

ומעתה נראה לומר, דכל מה דהמקום הוא 'מקום קדוש', הוא רק מחמת שהוא בית אלוקים, והוא מקום קבוע להשראת השכינה, דבזה שהוא מקום מיושב וקבוע להשראת השכינה, נעשה המקום למקום קדוש, וזהו עצם הקדושה, שהוא מקום שיש בו השראת השכינה, ובזה הוא 'בית אלוקים'.

אשר לפי זה יש לבאר, דמה שאמר יעקב 'ואנוכי לא ידעתי', הוא על ענין זה שזהו מקום קבוע להשראת השכינה, וכמו שאמר 'אין זה כי אם בית אלוקים', דרק עכשיו נודע לו שהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ולא רק מקום תפילה, ומיד קראו בית, דעד עכשיו לא ידע שמקום זה הוא בגדר 'בית', וכיון שהוא מקום קדוש, ממילא יש בו קדושת מקום, וזהו שאמר יעקב שאילו ידע לא היה ישן.

על כן קרא שמו לוי. (כ"ט, ל"ד).

וכתב רש"י, ככולם כתיב ותקרא, וזה כתוב בו קרא, ויש מדרש

וכתב רש"י, שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה. צריך ביאור מה שאמר יעקב שלא ידע, והרי בא במיוחד להתפלל שם, וכמו שאמרו חז"ל, שכשבא יעקב לחרן, אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר. ונראה לבאר בזה, דשתי עניינים יש כאן, דענין אחד הוא שהמקום, הוא מקום תפילה, כיון שהוא מקום שהתפללו בו אבותיו, וזה אכן ידע יעקב אבינו, ולכן יהב דעתיה למהדר, ועוד יש ענין נוסף, שהמקום הוא בית אלוקים ושער השמים, ומכה זה יש במקום קדושה, והוא נעשה למקום קדוש.

והנה בגמ' בפסחים דף פ"ח ע"א איתא, דאברהם קראו הר, שנאמר, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, יצחק קראו שדה, שנאמר, ויצא יצחק לשוח בשדה, יעקב קראו בית, שנאמר, ויקרא את שם ההוא בית אל, ולכן הכתוב בישעיה (ב', ג') קורא לבית המקדש, 'בית אלוקי יעקב', דיעקב הוא שקראו בית. ומבואר דרק יעקב הוא הדידש ענין זה שהמקום הוא בית, וענין בית הוא כמו שכתב רש"י שם, 'שקראו בית, מקום מיושב', כלומר דהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ושם הוא מקום החיבור של קודשא בריך הוא וישראל, ודבר זה נתחדש אצל יעקב אבינו שקראו בית. וכל ענין דבר זה נתחדש אצל יעקב רק עכשיו שניצב עליו ה', וכמבואר שרק אחר שהקיין משנתו קראו בית, כמו שכתוב בפסוק י"ט, 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', שמוזה הביאה הגמ' שיעקב קראו בית, הרי דרק במעשה זה של החלום, הוא דנקרא בית.

ומעתה נראה לומר, דכל מה דהמקום הוא 'מקום קדוש', הוא רק מחמת שהוא בית אלוקים, והוא מקום קבוע להשראת השכינה, דבזה שהוא מקום מיושב וקבוע להשראת השכינה, נעשה המקום למקום קדוש, וזהו עצם הקדושה, שהוא מקום שיש בו השראת השכינה, ובזה הוא 'בית אלוקים'.

אשר לפי זה יש לבאר, דמה שאמר יעקב 'ואנוכי לא ידעתי', הוא על ענין זה שזהו מקום קבוע להשראת השכינה, וכמו שאמר 'אין זה כי אם בית אלוקים', דרק עכשיו נודע לו שהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ולא רק מקום תפילה, ומיד קראו בית, דעד עכשיו לא ידע שמקום זה הוא בגדר 'בית', וכיון שהוא מקום קדוש, ממילא יש בו קדושת מקום, וזהו שאמר יעקב שאילו ידע לא היה ישן.

על כן קרא שמו לוי. (כ"ט, ל"ד).

וכתב רש"י, ככולם כתיב ותקרא, וזה כתוב בו קרא, ויש מדרש

וכתב רש"י, שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה. צריך ביאור מה שאמר יעקב שלא ידע, והרי בא במיוחד להתפלל שם, וכמו שאמרו חז"ל, שכשבא יעקב לחרן, אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר. ונראה לבאר בזה, דשתי עניינים יש כאן, דענין אחד הוא שהמקום, הוא מקום תפילה, כיון שהוא מקום שהתפללו בו אבותיו, וזה אכן ידע יעקב אבינו, ולכן יהב דעתיה למהדר, ועוד יש ענין נוסף, שהמקום הוא בית אלוקים ושער השמים, ומכה זה יש במקום קדושה, והוא נעשה למקום קדוש.

והנה בגמ' בפסחים דף פ"ח ע"א איתא, דאברהם קראו הר, שנאמר, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, יצחק קראו שדה, שנאמר, ויצא יצחק לשוח בשדה, יעקב קראו בית, שנאמר, ויקרא את שם ההוא בית אל, ולכן הכתוב בישעיה (ב', ג') קורא לבית המקדש, 'בית אלוקי יעקב', דיעקב הוא שקראו בית. ומבואר דרק יעקב הוא הדידש ענין זה שהמקום הוא בית, וענין בית הוא כמו שכתב רש"י שם, 'שקראו בית, מקום מיושב', כלומר דהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ושם הוא מקום החיבור של קודשא בריך הוא וישראל, ודבר זה נתחדש אצל יעקב אבינו שקראו בית. וכל ענין דבר זה נתחדש אצל יעקב רק עכשיו שניצב עליו ה', וכמבואר שרק אחר שהקיין משנתו קראו בית, כמו שכתוב בפסוק י"ט, 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', שמוזה הביאה הגמ' שיעקב קראו בית, הרי דרק במעשה זה של החלום, הוא דנקרא בית.

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה. (כ"ט, ז).

פירש"י לפי שראה אותם רובצים כסבור שרוצים לאסוף המקנה הכינה ולא ירעו עוד, אמר להם הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם, לא שלמתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם, אף על פי כן לא עת האסף המקנה.

ולפי זה יש כאן שתי טענות, אחד אם הם שכירים, ואחד אם הם בעלים.

עוד יש לומר, דבאמת הכל טענה אחת מהלכות שכירות פועלים, דהנה מבואר בגמ' בריש פרק השוכר את הפועלים, דמעיקר דין תורה, שכיר מחוייב לעשות במלאכתו, עד צאת הכוכבים, וילפינן לה מהכתוב 'תזרח השמש יאספון', וכן נפסק בשו"ע הו"מ סי' של"א, שהשוכר פועלים במקום שאין מנהג, או אם אמר להם אני שוכר אתכם כדין תורה, חייבין לעשות מלאכה עד צאת הכוכבים, אבל במקום שנהגו שלא להעריב, אינו יכול לכופף את הפועלים להעריב. ולפי זה יש לומר דזהו שאמר להם יעקב אבינו, ד'עוד היום גדול', ולא השלמתם פעולת היום, והוסיף ואמר 'לא עת האסף המקנה', ר"ל דאין מנהג המקום שלא להעריב, דאם מנהג המקום היה שלא להעריב, הרי אינם מחוייבים להעריב, אבל כיון ד'לא עת האסף המקנה', אם כן מחוייבים אתם להשלים פעולת היום.

ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי. (ל', א').

וכתב רש"י, מכאן למו שאין לו בנים שחשוב כמת.

וצריך ביאור למה דוקא כאן בתביעת רחל נאמר דבר זה דמי שאין לו בנים חשוב כמת.

ויש לבאר בזה, דבאמת כיון שאשה אינה מצווה על פריה ורביה, א"כ למה תבעה רחל מיעקב, 'הבה לי בנים'.

ועל זה נתנה רחל טעם, דאם אין מתה אנוכי, ר"ל דבלא בנים הרי

היא חשובה כמת, ומחמת טעם זה יש לה כח טענה לתבוע 'הבה לי בנים', בשביל שלא תהא חשובה כמת.

וכעין דמצינו בגמ' ביבמות דף ס"ה ע"ב, דאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה, יכולה לתבוע גירושין מבעלה, מפני שרוצה בנים, ואע"פ שאשה אינה מצווה בפריה ורביה, מ"מ יכולה לתבוע גירושין, דאטו מי לא בעיא הך איתתא הוטרא לידה ומרא לקבורה. ועל דרך זה, טענה רחל דרוצה בנים דבלא זה חשובה כמת.

ויאמר מה אתן לך ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר הזה וגו'. (ל', ל"א).

יש להתבונן מדוע לא רצה יעקב שכר קצוב כדרך השומרים והרועיים, וביקש שכר באופן מהודש של נקודים ומלוואים.

ויש לומר בזה, דיעקב אבינו לא רצה ליהנות מנתינתו של לבן הארמי מידי, וגם מה שמגיע לו בתורת תשלום שכר על פעולתו, גם זה לא רצה שלבן יתן לו.

ומצינו כן אצל אברהם אבינו, שאמר למלך סדום, 'אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקה מכל אשר לך', שלא רצה לקבל ממלך סדום שום דבר. וגם המתנות שקיבל אברהם אבינו על אודות שרה ושאר מתנות, לא רצה ליהנות מהם, ונתנם לבני הפילגשים, כמו שכתב רש"י (לעיל כ"ה, ו), שהמתנות שנתן לבני הפילגשים, הם אותן המתנות שקיבל על אודות שרה ושאר מתנות, ונתנם לבני הפילגשים, משום שלא רצה ליהנות מהם.

וי"ל דזה גם היה טעמו של יעקב, שלא רצה ליהנות מנתינתו של לבן כלום, ולכן תלה שכרו ביד ה', שלא יהא שכרו תלוי ומסור בנתינתו של לבן כלל, וממילא אין בנתינה שום צד נתינה מלבן כלל, וזהו שאמר יעקב ללבן, 'לא תתן לי מאומה', ר"ל ששכרו ינתן לו בלא שום צד נתינה מלבן, אלא יהיה תלוי בידי שמים.

מן הבאר ההיא ישקו העדרים

דברים שנאמרו במעמד הנוכת הבית לשיבת 'אחינו' - מודיעין עלילת

הננו משתתפים בשמחה של הנוכת הבית, הנוכת הבית של בית גדול שמגדלין בו תורה ותפילה, בית זה הוא בית מיוחד, בית שבו מקיימים הנהגה של 'אנא עבידנא שלא תשתכח תורה מישראל', בית שמתקיים בו 'בני אתה אני היום ילידתך', בית שבונים בו פנים חדשות, בית שבו מתקיים שליחותא דרחמנא של הנהגת הקב"ה הנאמר בכתוב בנביא בשמואל 'וחשב מחשבות לבל ידח ממנו נדח'. בנפש החיים כתוב שכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה ממנו הוא יניקתו, ומזה הוא היניקה של כל אחד ואחד מישראל, נמצא שהתורה נכתבת מכל נשמות ישראל יחד, ופנימיות הענין של ספר תורה, הוא כללות נשמות ישראל, ואם יש נשמה אחת מישראל שאינה יונקת מהתורה, אם יש נשמה אחת שיינקתה מהתורה אינה בשלימות, אז חסר בשלימות פנימיות הכתב של הספר תורה.

בגמרא במנחות כתוב, וכי אפשר ספר תורה חסר אות אחת, והרי כתוב לקוח את ספר התורה הזה, ספר תורה שחסר בו אחת הוא פסול, על דרך זה אנו אומרים שצריך ספר תורה ששלם בכל מיני השלימות, ספר תורה שלא חסר בשלימות ופנימיות של אות אחת ממנו, צריך שלא יהיה נחסר נשמה אחת מישראל שאינה יונקת מהתורה, השלימות של ספר תורה הוא רק אם כל נשמות ישראל יונקים ממנו, כך הוא כל אותיותי הם בשלימות הענין, כך נוכל לקיים לקוח את ספר התורה הזה ושמעתם אותו מצד ארון ברית ה' והיה שם בך לעד בכל מיני השלימות.

הזכויות הגדולות, פירותיהן ופירי פירותיהן של כל הדורות העתידים, יעמדו לימין הרב הגאון חכם לב יקח מצוות אשר נשאו לבו להחזיק בכל מלאכת הקודש והקים את הבית הגדול הזה לתפארת רבי דוד הופשטטר שליט"א, יחזקהו ה' להמשיך הלאה להחזיק בקיום המקום הקדוש הזה, ואת בנו הרב הגאון רבי זאב שליט"א שענינו נתונות אל הבית הזה, ויחזק ה' את הרב הגאון רבי מיכאל ברלץ שליט"א ראש הישיבה ועמו כל רבני הישיבה שליט"א שבידועי ומכיירי קאימנא עוד מעת למדם בבית מדרשנו גודל פעולתם שמשליכים עצמם מגדל להרביץ תורה ולגדל דורות של עמלי תורה יודעי שמר ולומדי תורתו. יחזקם ה' להגדיל תורה ולהאדירה בכל עוז ותעצומות.